

Hysterie jako fascinující módní atrakce 19. století

Psychiatrická nemocnice Le Salpêtrière, druhá polovina 19. století. Ředitel Jean-Martin Charcot zde léčí ženy-hysteričky a z nemocnice vytváří jedno z pozoruhodných center pařížského vědeckého a kulturního života. Na demonstrace pacientek se sjíždějí lékaři, vědci, filozofové, spisovatelé, básníci, malíři a fotografové, dramatici, herci i bohémové. Nejvíce je zaujala trojice žen - Blanche, Augustine a Geneviève. Jejich osudy jsou hlavním námětem nové, v zahraničí již oceňované knihy *Lékařské múzy* autorky Asti Hustvedt.

V 70. letech 19. století se na oddělení pro hysteričky v pařížské nemocnici Salpêtrière, kterou vedl prominentní neurolog Jean-Martin Charcot, ocitly tři mladé ženy. Ze všech tří – Blanche, Augustine a Geneviève – se staly v medicínském prostředí celebrity. Nemoc, kterou trpěly, byla hysterie a stále více uchvacovala obecnou obrazotvornost. Vyprávění o hysteričkách plnila sloupky novin. Romanopisci je přetvářeli do fiktivních postav. Staly se námětem pro fotografie, sochaře, malíře, kreslíře. Každý týden dychtivé davy přijížděly do nemocnice na Charcotovy demonstrace pacientek, jež předváděly hysterické symptomy. Hysterie se stala fascinující módní atrakcí.

Kdo byly tyto hysterické ženy? Odkud pocházely? Jakou roli sehrály v rámci své podivné popularity? A co je přesně trápilo? Autorka *Lékařských múz* důkladně prozkoumala nemocniční záznamy a obecní archivy, sbírala svědectví ze soudobého vědeckého i populárního tisku. Četla paměti a dopisy napsané těmi, kdo na konci 19. století v Salpêtrière pobývali, včetně mladého Sigmunda Freuda, který Charcota obdivoval. Odborné ukotvení hledala v pracích historiků medicíny.

Hysterie byla choroba aspoň částečně způsobená tím, že jste byli ženou v době, která přísně omezovala ženské role. Byla reakcí na dusivé společenské nároky, jež se projevovaly jako paralýza, hluchota, němota a pocit, že vás něco rdousí. Blanche, Augustine a Geneviève předváděly symptomy, které fyzicky ilustrovaly jejich společenské podmínky. Žily v době, kdy se ženy definovaly jen skrze své vztahy s muži. Bez otce, neprovdané a chudé se ocitly ve světě, ve kterém se nemohly uplatnit. „Začala jsem psát s předem vytvořenou představou: hysteričky nebyly oběťmi pouze svého osobního života, ale také oběťmi misogynní instituce vedené tyranským Charcotem,“ vysvětluje Asti Hustvedt. „Chtěla jsem je z tohoto příběhu zachránit a vyprávět jejich osudy z jejich perspektivy. Čím víc jsem však přečetla, tím víc jsem, v rozporu se svým záměrem, musela obdivovat Charcotovu brilanci.“

Blanche, Augustine a Geneviève jsou vykresleny nejen jako oběti, kterými jistě byly. Samy se však na nemocniční kultuře také podílely. Salpêtrière jim dala jazyk hysterie, který jim umožnil artikulovat jejich utrpení. Blanche, Augustine a Geneviève se naučily jeho slovíčka a byly za to odměněny.

„Pustila jsem se do psaní nehysterické knihy o hysterii, abych svou práci ukotvila v něčem reálném,“ popisuje autorka. „Dnes už ale věřím, že Blanche, Augustine a Geneviève nemocné opravdu byly. Trpěly příznaky chronické únavy. Kdyby se v nemocnici objevily dnes, pravděpodobně by u nich byla diagnostikována schizofrenie, konverzní nebo bipolární porucha a porucha příjmu potravy.“

Charcot nebyl schopen nalézt organickou příčinu hysterie, a tak se pokoušel její symptomy izolovat a reprodukovat. Hysteričky se staly čistými znaky své nemoci, jejich symptomy nepoukazovaly na žádný vnitřní zdroj. Charcot si vytyčil za cíl transformovat své hysteričky s jejich záchvaty a křečemi do ideálních lékařských exemplářů – udělat z nich živoucí panenky.

A proč jsou dnes osudy tří žen z předminulého století důležité? Moderní medicína už o hysterii nemluví, udržuje však při životě ideu, že ženské tělo je zranitelnější než jeho mužský protějšek. Dnes existuje mnoho bizarních nových nemocí, které – jako hysterie – postihují především mladé ženy

Tisková zpráva

Praha, 2. dubna 2015

a vytrvale odolávají biologickému vysvětlení. Na anorexii, bulimii, sebepoškozování, chronický únavový syndrom a mnohočetnou poruchu osobnosti neexistuje lék ani nebyl objeven žádný genetický defekt, který by je vysvětlil. Navíc se, podobně jako tomu bylo u hysterie, má za to, že jsou tyto dnešní poruchy přenosné a šíří se sugescí, imitací a terapií. A debata o těchto chorobách se neomezuje na lékařské kruhy, nýbrž infiltrovala do všech oblastí veřejné diskuze, od bulváru po vědecké knihy.

Kulturní a historické podobnosti mezi hysterií a těmito dnešními nemocemi jdou do takových podrobností a jsou tak nesporné, že by bylo trefné všechny je kategorizovat jako inkarnace hysterie. Jsou vnímány jako společensky a kulturně podmíněné nemoci, které jsou jistým způsobem přímým, i když neurčitým vyjádřením společenských a kulturních podmínek.

Anotace knihy *Lékařské múzy*:

Jedním z pozoruhodných center pařížského vědeckého a kulturního života druhé poloviny 19. století byla psychiatrická nemocnice Le Salpêtrière, která se díky působení svého ředitele, psychiatra Jeana-Martina Charcota, stala místem, které vyhledávali lékaři, vědci, filozofové, spisovatelé a básníci, malíři a fotografové, dramatici, herci i bohémové. Léčili se tu psychicky nemocní, především ženy-hysteričky, a v rámci veřejných představení se tu přímo utvářely dějiny psychiatrie a psychologie. Autorka se ve své knize zabývá jednak osobností J.-M. Charcota a specifickým místem nemocnice Le Salpêtrière ve vědeckých a kulturních dějinách, ale především rekonstruuje život a osudy jeho tří „lékařských múz“, pacientek, které se ve své době staly svého druhu celebritami. Kniha je fascinující koláží z dějin psychiatrie, psychologie a lékařské každodennosti, stejně jako sondou do života Paříže přelomu 19. a 20. století.

Více o knize [Lékařské múzy](#) včetně ukázek a stažení obálky v tiskové kvalitě.

O autorce:

Asti Hustvedt získala doktorát z francouzské literatury na New York University. Žije a pracuje jako redaktorka a překladatelka v New Yorku.

Ukázka z knihy:

Diagnóza hysterii kvalifikovala jako „teatrální“ nemoc, nemoc povrchu a iluze, jakousi formu fikce. Tato diagnóza dala pro změnu vzniknout dalším podobám fikce a divadla. Tím, že se hysterie předváděla publiku, se zdůrazňovala její divadelní podstata. Podívat se na tento fenomén přicházeli spisovatelé, herci, výtvarní umělci, architekti, hudebníci, příslušníci smetánky, politici, policejní prefekt i další členové vyšší společnosti. Divadelní povaha Charcotových demonstrací byla umocňována skutečností, že s hysteričkami se zacházelo jako s herečkami. Podle všeho byla Blanche nejnadanější herečkou. Její vystoupení byla úžasná. V novinovém sloupku napsal Jules Claretie o jedné scéně, kdy viděl vystupovat Blanche, že i herečka „jako Sarah Bernhardtová“ by měla „potíže vyjadřovat se s takovou výřečností“. Tato mladá dívka předvedla sérii živých obrazů, které svou brilancí a silou předčily i ty nejvznešenější umělecké počiny. Herečky a operní divy si půjčovaly od Blanche a dalších hysteriček. Sarah Bernhardtová napodobovala pacientky velkého lékaře. Slavné operní divy se snažily všeobecně známé hvězdy Salpêtrière překonat, ať už ve ztvárnění výčitek Wagnerovy Kundry v roce 1882 nebo v dlouhém pomstychtivém křiku Elektry Richarda Strausse.

Kontakt pro novináře:

Ing. Romana Bařtipánová
nakladatelství Portál

e-mail: bartipanova@portal.cz, tel.: 283 028 502, 724 635 667

adresa: Klapkova 2, 182 00 Praha 8

www.portal.cz